

Giesmė apie Baltą ir Raudoną

Progiesmis

Riša jungtys, *dalo* skirtys. Nei tų, nei kitų betvarkystėje nebūna. Jei būna – tik tada, kai *dalys* tvirčiausiu *raiščiu* suporuotos. Riba kaip prisilietimas, slenkstis kaip sulietis.

Kas gi tad skiria žemaičius nuo kalnėnų? Ar suprastų Simonas su Simonu, kokia galybe Smalaūsis su Strazdeliu kvėpavo? Jei nesuprastų, tarytum nuo tos galybės būtų atsieti, tai juk jungtųsi su be-galybe?

Begalybė! Artėji, net kai tolsti. Negi ne? Taip: ir erdvės kryptys susibėga, ir laiko. Juk niekur nėra tiek kopytėlių, šventųjų inkilėliuose, kiek senameldiškoje Žemaitijoje. Toks tad religinis oksimoronas.

Sakytum tiesės, lyg neeuklidiniai apreiškimai, užsidaro. Ir iš tiesų: jeigu *uždavinys* – slenkstis kaip kliūtis, tai baroniškas triūsas išmatuoti tūrį neišmatuojamo pragaro – slenkstis kaip kelias, slenkstis kaip maistas. Neeuklidinio proto *davinys*.

Žemaitija... Aukštaitija... Kokia priešprieša! Meška prieš arklį; akirėptis prieš regėjimą; tinkas prieš molį; balta prieš raudoną.

Taip! Vienbokštė šv. Antano Paduviečio katedra baltuoja prie Masčio; dvibokštė šv. Mato Evangelisto bažnyčia rauduoja prie Šventosios, gremėzdiška lyg Molio Motiejus. Betgi kokia keistybė: pirmoji – bendravardė vyskupui Antanui iš Anykščių; antroji – vyskupui Motiejui iš Nasrėnų.

Tik nebe keište, nors ir sùkeista.

Taip, priešprieša! Karingas lokys prieš taikingą arklį. Tik abudu sujungè geležies jungas. Dar – Nevèžis, susiliejančias su *Pienia* versmèse, pasibaigiantis *Raudondvaryje*. Dar sujungia Pagaunè. *Baltas* vaikytojas *raudoname* lauke.

Taip, priešprieša! Zenitą aukštoją „*Kalnai unt kalnu*“ perkerta žemaitiškas horizontas „*Už kalno kalnas*“. Perkerta, tarytum nukryžiuoja. Bet ir sukryžmina. Vèlgi, kokia su-keistybè!

Ir dar viena: šv. Matas juk ir yra *už kalno kalnas*: bokštu į Jurzdiką, bokštu į Užupiečius. Šv. Antanas juk ir yra *ant kalno kalnas*: Insulos kalvoje tįsta kuoru į paskliautę. Tokia tad religinė metatezè!

Betgi ne, ne priešprieša! Šis žodis dvigubai neigia, o matematikui Baronui du sukryžminti minusai – pliusas: *priešais prieš mane* juk yra *šalia*. Ir neeuklidinis Barono protas įrodo:

Priešprieša yra Šalis

Nes koks gi skirtumas, baltą ar raudoną vyną atnašauti? Nelygu koks patiekalas, nelygiai ir ringès įkaitrinamos. Vieniems – iki raudonumo, kitiems – net iki baltumo.

Bet juk ir pasotintojas, ir pasisotintojas visada tas pats.

Bet svarbiausia: Aukštaitiją su Žemaičiais jungè ir jungs tai, kas jungia pradžią su pabaiga:

Kai pièno putòs viètoj kroūjo putù phùdo.

Nes

Pats Baronas
BA-Itas ir R-aud-ONAS.

Taip, pieną su krauju sujungia gyvenimas. Kūno jaunystė:

*Kalnus iškirsčiau, sodus išgenėčiau,
Kad aš savo mergužę kasdien pamatyčiau.
Nėra gražesnės anei patogesnės
Kaip tik mano mergužė balta bei raudona.*

Ir ne tik. Abidvi šaleles sujungia jaunystė dvasios. Nesgi tikrai tikrai mums buvo apreiškta:

Dvasios Jaunystė yra Meilė

I

Baltoji molinukė
Išėjo. Švito akys.
Rainiuos apuokai ūkė,
Padūkę Luokėj plakėsi

Naguotieji iš Šatrijos
Širdin. Raini. Pajuodę.
Papartis kaustė žadą,
Pražydęs Lauko Sodoje.

O kitas, kiek tamsesnis,
Pirštus apraizgė, pėdas...
Tai kokio laukti tęsinio
Kai toks paparčio žiedas?!

Ar šildys savo letenom
Tie, kur baiduokliais rodosi?
O lydė baimės keteras
Net ynis Tėvo sode.

Ar siaus saulėtą galvą jos
Atgaivios, giedros pagavos?
...Pilnijos gijos skeldėjo
Šešėliais. Siautė raganos...

Naktelės žiedas – dausos,
Mėnuliaspalvės brastos!
...Šikšnosparniai virš Tausalo,
Klaiki tamsa virš Mastupio...

Te Jono panos ganosi
Tvanu į sapną – Telšė
Ir šventykla Antano:
Ant kalno kalnas. Veržiasi

Dangun it beržas baltas,
Lyg raitelis į mūšį,
Lyg į ramybę – valtis,
Į draugę – šilo pušys.

II

Taip slinko pro peizažą,
Pajuodusį, nekaltą,
Tik nešės viltį mažą,
Rankas sudėjus maldai,

Kur vien griaustinis plūkiasi,
Tešviečia Paukščių Takas...
Baltoji molinukė
Ieškojo šilo mago.

Tvirtėjo. Tik iš lėto,
Lyg stingtų gintarėlis,
Lyg kriptoj amuleto
Prabustų senos vėlės.

Taip, takas paukštuželių!
Į laimę laumės vijo,
Miškais iš šukų žėlė
Kalvelės Žemaitijos.

O kryžkelė – tai ažuolas,
Trijų pasaulių medis,
It gilę savo atžalą
Į kitą medį vedė,

Kuris, nuo amžių tvinęs,
Atgal pasiūlė taką.
Bet jei kairėj Šiaurinė –
Rytai arčiau kas vakarą.

Skaidrėjant upėms dieną,
Tamsa įgavo gylio,
Bet Miniją Žarėnuose
Ji perskrido kikiliu.

Virš Lūksto – kaip liepsnelė,
Kai Varniuos ėmė brėkšti,
Pametus tvirtą kelią,
Biržulį kirto kėkštu.

Varnėnu – virš Virvytės,
O meleta – per Ventą,
Pro Tytuvėnus – vyturiu,
Šiluvoje pašventino

Skrajūnę piligrimas,
Priklupęs link Troškūnų.
Troškimas sielos rimo,
Lyg grįžtų palaidūnas

Sūnus į Tėvo trobą;
Bet dar kažkiek sopėjo,
Nes molinukei rodėsi,
Jog iriasi prieš vėją.

Pašventupiuos ieškoti?
Nuneštų Dievo luotas,
Kur vien kalnai kelmuoti
Nykios pūstynės plotuose,

Raudonžemis ir šlynas,
Smėlynai link Molėtų,
Tai dryksta dykros plynos,
Tai – lajos amalėtos.

III

Pavasaris atėjo,
Saulutė žydi, rieda,
Lyg žiestų rankos vėjo –
Taip molis krauna žiedą,

Taip užsidaro ratas.
Bet kur šventa pakrantė?
Tik tekančius – net vakarą! –
Tik kylančius – lyg Ventėje! –

Žieduoja šilo burtai.
Bet būna, sumeluoja:
Ne taip gamtos sukurta,
Jog vaisiai nužieduoja

Žiedus. Dažniausiai – šalnos.
O kartais – laiko votys.
Karys be skydo, šalmo,
Vis vien privalo joti

Tolyn link šilo rūmo,
Gilyn į miglą tirštą.
...Trys Traupio upės sruvo,
Bet drumzlės ėmė viršų...

Šviesa vagas apleido,
Lyg Triupį – jo vardas.
...Pilnaitis kumpo veido
Dumble it gumbas vartėsi...

Nevėžio gilią mintį
Nešiojo plėnim vėjas.
Tamsybėse brandintą
Raganiai atkerėjo

Raguvoje paliepę
Nusekti Jono naktį.
Bet beržą gožė liepa:
Varpais pradėjo plakti

Šventos Onos širdužė,
Metus nuo guotų pūtė,
Kol Sirvyduos, Dabužiuose
Paliko ir gegutė.

Mergelei balto molio
Ne tie šventieji mojo...
Kol pagaliau, per Žolinę,
Pamojo ir Šventoji.

IV

Už Ramuldavos miško
Kerai – du kuorai matosi:
Ugnim į dangų trykšta
Ramovė švento Mato.

Net jei užkeiktų – rastų,
Žinia: už kalno kalnas.
Kitaip, negu prie Masčio.
Ten – raitelis. Čia – balnas.

Saulėlydin, į vakarus,
Skaidrus Antano tolis,
O gal pratęstų pasaką
Įdegęs Mato molis?

Kai kautis skyrium puolama –
Paskirtas vienas kraitis,
Bet smėlin sminga uolos,
Kuomet ant žirgo raitelis.

Būrys pralaimi kovą,
O karą laimi dviese.
Kada pušis išgriovė,
Nulaužė jauną giesmę,

Skeveldros sielon skverbėsi
Lyg maldos į smūtkelį,
Iš lėto lietos, verktos,
Pražydo dvi giesmelės.

Galia, trūnėisiais kimusi,
Paliko žemėj plynę;
Bet kiek aukščiau užgimusios,
Tarytum sutartinei

Giesmelės susibėgo
Lyg kalvos į vainiką
(Ant Anykščių uždėtą
Galingo giesmininko),

Kaip vytytys į pintinę,
Maldyną – kritę lapai,
Kaip spalvos į gimtinę,
Slopiais sapnais ištapomą.

Gal kirvarpos sienajuose?
Aidais vaitoja upė?
Gal žiežmara piktoji
Kerais keroja, ūbauja?

Žaltvykslės pėdas mēto,
Širdelė gelia, niūkia?!
...Šilelio apžavėtojo
Ieškojo molinukė